

بررسی جامعه‌شناختی فعالیت‌های اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بندرعباس

هدایت‌الله نیکخواه*

مرضیه ناکوئی درگری**

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۲/۲۴

چکیده

هدف از انجام این تحقیق، بررسی جامعه‌شناختی فعالیت‌های اوقات فراغت در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس است. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه، کلیه‌ی دانشجویان این دانشگاه را در برمی‌گیرد که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول به تحصیل هستند و تعداد آنان ۱۴۰۰۸ نفر می‌باشد. از میان این تعداد ۴۰۰ نفر براساس فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه‌ی محقق ساخته‌ای است که برای تعیین روایی آن از اعتبار صوری استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از طریق آمار توصیفی، آزمون‌های من ویتنی و کروسکال والیس صورت گرفت. نتایج نشان داد که بین متغیرهای سن، وضعیت تأهل و درآمد با میزان فعالیت‌های ورزشی تفاوت معناداری وجود ندارد؛ اما مقایسه‌ی میانگین نمرات به دست آمده از میزان فعالیت ورزشی، بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی اختلاف معناداری را نشان داده است. بین متغیرهای زمینه‌ای با میزان تماشای ماهواره نیز تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات به دست آمده از میزان تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، نشان می‌دهد که دانشجویان خانم بیشتر از دانشجویان آقا به تماشای ماهواره می‌پردازند. مقایسه‌ی میانگین نمرات به دست آمده از میزان کاربرد کامپیوتر و اینترنت بر حسب مقطع تحصیلی، بیانگر آن است که دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر نسبت به مقطع کارشناسی، بیشتر از این ابزارها استفاده می‌کنند. همچنین نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان مقطع کارشناسی نسبت به سایر مقاطع تحصیلی، بیشترین میزان گردش در ساحل و مراکز خرید را به خود اختصاص داده‌اند. بین متغیرهای جمعیت شناختی سن، وضعیت تأهل، درآمد، جنسیت و مقطع تحصیلی با میزان رفتن به سفره‌خانه‌های سنتی و کافی‌شاپ تفاوت معناداری وجود ندارد. میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی بر حسب مقطع تحصیلی نیز اختلاف آماری معناداری را نشان می‌دهد؛ بدین صورت که دانشجویان مقطع کارشناسی بیشتر از سایر مقاطع در مراسم مذهبی و دعا شرکت می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: اوقات فراغت، متغیرهای زمینه‌ای، دانشجویان، مقطع تحصیلی.

hnik2000@yahoo.com

* دکترای علوم اجتماعی و استادیار دانشگاه هرمزگان.

Hasti.nakoei@yahoo.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد واحد بندرعباس.

مقدمه و بیان مسأله

اوقات فراغت و نحوه‌ی گذران آن، از جمله مفاهیم اخیر و نوینی است که پس از دوران صنعتی شدن جوامع، رشد سرمایه‌داری و گسترش شهرها معنای واقعی خود را پیدا کرد. در واقع، با توسعه‌ی انواع تکنولوژی در زندگی مردم و جایگزینی آن با نیروی انسانی، عملاً انسان‌ها فرصتی یافتند تا بتوانند از اوقات خود به آن صورتی که دوست دارند، استفاده کنند. اوقات فراغت بخشی از ساعات زندگی روزمره‌ی انسان‌هاست که فارغ از کار و تعهدات شغلی به آن پرداخته می‌شود. ژوفر دومازدیه، فراغت را مجموعه‌ای از مشغولیت‌ها می‌داند که فرد پس از آزادشدن از ضرورت‌های شغلی، خانوادگی و اجتماعی برای رضایت خاطر خود برمی‌گزیند و مشتمل بر استراحت، تفریح یا توسعه‌ی دانش و توانایی‌های فرد می‌باشد (دومازدیه، ۱۳۵۲: ۱۷). می‌توان گفت، امروزه نحوه‌ی استفاده از اوقات فراغت و برنامه‌ریزی برای آن یکی از معیارها و مشخصه‌های اصلی توسعه یافتگی در جوامع است؛ زیرا اوقات فراغت مانند هر پدیده و موضوع اجتماعی کارکرد خاصی در جامعه دارد و پرداختن به آن کارکرد در حقیقت تعیین‌کننده‌ی نحوه‌ی نگرش جامعه به این موضوع، از نظر اثر بخشی آن در فعالیت‌های اجتماعی و به عبارتی تعیین موقعیت آن در توسعه‌ی جامعه است. همچنین عرصه‌ی فراغت یکی از عرصه‌های مهمی است که برای شناخت تحولات ارزشی و نگرشی سبک‌های جدید زندگی، در مطالعات اجتماعی و پژوهش‌های فرهنگی قابل توجه قرار می‌گیرد؛ زیرا به سبب در برداشتن الزامات کمتر و آزادی عمل بیشتر، می‌تواند ارزش‌ها و نگرش‌ها و ذائقه‌های فرهنگی را بازنمایی کند. ادینگتون کارکردهای مثبتی برای اوقات فراغت قائل است؛ وی معتقد است که اوقات فراغت بر رشد فردی و پیوندهای اجتماعی اثر مثبتی دارد و منظور از آن تغییراتی است که با انجام دادن فعالیت‌های مختلف زمان فراغت در دیدگاه‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های فرد حاصل می‌شود. ادینگتون معتقد است با مشارکت در فعالیت‌های فراغتی می‌توان فواید بالقوه‌ی متعددی کسب کرد؛ اعتماد به نفس، رشد روحی، خلاقیت، یادگیری، اتکاء به خود و خودیابی از جمله این فواید است. به نظر وی، فراغت‌ها اموری است که فرصت لازم را برای تعامل افراد با یکدیگر فراهم می‌کند. رویدادها و فعالیت‌های مرتبط با فراغت اغلب زمینه ساز ملاقات افراد جدید با یکدیگر، پیوند دوستی‌های جدید، تحکیم وحدت خانواده‌ها و تعاون و پیوندهای محکم‌تر افراد و دوستان است (ادریسی و دیگران، ۱۳۹۰: ۲۸).

جامعه‌شناسان، زندگی انسان را به سه بخش تقسیم می‌کنند: کار (اشتغال درآمد زا)، کارهای ضروری روزمره (زمانی که برای خواب و خوراک و بهداشت صرف می‌شود) و اوقات فراغت. در این میان نحوه‌ی استفاده از اوقات فراغت در گروه‌های مختلف به ویژه جوانان، تغییرات ارزشی و سبک‌های جدید زندگی را نشان می‌دهد. نحوه گذران اوقات فراغت بر حسب شرایط اجتماعی، تاریخی و دوره‌ی زندگی متفاوت است، اما در غالب جوامع و در شرایط اجتماعی مختلف، اوقات فراغت

به طور بالقوه در میان قشر جوان آسیب‌هایی به همراه دارد. در دوران معاصر، افزایش سال‌های تحصیل، تأخیر انسان در ورود به بازار کار و افزایش سن ازدواج دوران نسبتاً طولانی‌ای را در زندگی انسان‌ها پدید آورده است که جوانی خوانده می‌شود و در آن دوره اوقات فراغت سهم بزرگی ایفا می‌کند. توجه خاص به فراغت جوانان و ایجاد امکانات برای گذران این اوقات، می‌تواند در بهبود زندگی آنها و سازندگی جامعه نقش مؤثری داشته باشد. تحقیقات متعدد در این زمینه نشان می‌دهد که بسیاری از تفریحات انحرافی در اثر کمبود امکانات تفریحی، ناآگاهی، فقدان برنامه‌ریزی و اجرای صحیح سیاست‌های اجتماعی رواج می‌یابد و چه بسا مبنایی برای بروز کجروی در میان این قشر فراهم می‌سازد (سلگی و دیگران، ۱۳۸۲: ۳۹).

در مجموع می‌توان گفت، اوقات فراغت و مسائل مربوط به آن یکی از مهم‌ترین مباحث اجتماعی جوامع امروزی است و بدین دلیل که پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، اخلاقی، روانی و سیاسی مهمی را در بر دارد؛ همواره قابل توجه علمای تعلیم و تربیت و جامعه‌شناسان بوده است.

از طرف دیگر به دلیل جمعیت بالای جوان در کشور، هدایت و ایجاد امکانات برای گذران اوقات فراغت جوانان و نوجوانان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در سازندگی جامعه نقش به‌سزایی ایفا می‌کند. طبق بررسی‌های جامعه‌شناسان، بروز بزهکاری‌ها و کجروی‌ها در اوقات فراغت بیش از اوقات کار است؛ پس باید اوقات فراغت جوانان به گونه‌ای طراحی شود که از بروز موارد آسیب‌زا جلوگیری نماید. پژوهش‌های انجام شده در ایران حاکی از آن است که بسیاری از انحرافات رایج در میان جوانان از فقدان برنامه‌ریزی صحیح در گذران اوقات فراغت سرچشمه می‌گیرد (رفعت‌جاه، ۱۳۸۷: ۲۹ و ۸۰). همچنین مسئله‌ی اوقات فراغت دانشجویان از جمله مهم‌ترین مسائلی است که باید شناخته شود تا براساس آنها امکان برنامه‌ریزی اجتماعی و سیاست‌گذاری میسر گردد. در صورت بی‌توجهی و فقدان شناخت و برنامه‌ریزی صحیح اوقات فراغت دانشجویان - که از نیروهای فعال جامعه می‌باشند - آسیب‌های اجتماعی زیانباری به جامعه وارد می‌شود؛ بنابراین، مطالعه و بررسی جامعه‌شناختی در خصوص فعالیت‌های اوقات فراغت دانشجویان و شناسایی عوامل مؤثر بر آن، به برنامه‌ریزان و سیاستگذاران بسیار کمک می‌کند تا نیازها و علایق فراغتی آنان را بشناسند و بر اساس آن به گونه‌ای صحیح، منطقی و متناسب با نیازهای آنها برنامه‌ریزی کنند. بنابراین، در این تحقیق به بررسی نحوه‌ی گذران اوقات فراغت توسط دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس پرداخته شده است.

مبانی نظری تحقیق

زیمل را جامعه‌شناس مدرنیسم و مدرنیته می‌دانند. زیمل درباره‌ی زندگی جدید، نظری بدبینانه دارد که بر نوع آثار وی تأثیر گذاشته است. نظر او درباره‌ی اوقات فراغت از مجموعه مطالب پراکنده‌ای که بیان کرده است، استخراج می‌شود. در کلان

شهر زیمبل، مردم برخلاف جوامع کوچک که روابط رویارویی و چهره به چهره با هم دارند، به میانجی نهادهای مجرد با یکدیگر روبرو می‌شوند. مهمترین این نهادها که از دیدگاه زیمبل پیداست، زمان و پول است. او معتقد است با تکیه بر همین مقوله می‌توان زندگی مدرن را به بهترین شکل توصیف کرد؛ زیرا از دیدگاه او مهمترین وجه زندگی مدرن، کمی شدن و پول بهترین مبین سلطه‌ی کمیت بر کیفیت است؛ به عنوان مثال مقوله‌ی زمان را در نظر می‌گیریم، مردم در کلان‌شهر لحظه به لحظه زندگی خود را محاسبه می‌کنند، اما حاصل این کمی شدن ایجاد آزادی برای انسان است. از نظر او این آزادی است که خود واقعی انسان را تعریف می‌کند. زیمبل نخستین جامعه‌شناسی است که به جهان فراغت و مصرف‌گرایی توجه کرد؛ مثلاً او در مقاله‌ای به نام «مد»، دلایل تعدد تغییر مد که خواه مربوط به آشپزی، پوشاک، هنر، معماری و موسیقی است و خواه چیزهای دیگر را در فرهنگ مدرن جستجو می‌کند. دلیل اصلی این امر این بود که به ادعای او دوره‌ی مدرن «عصر عصبی‌تر» است؛ زیرا برخلاف گذشته، چنان انواع گسترده‌ای از انتخاب را برای مصرف‌کننده عرضه می‌کند که به افراد امکان می‌دهد خود را از دیگران متمایز سازد. به دیگر سخن، مردم به مدهای جدید و متفاوت با آهنگی پر شتاب‌تر جذب می‌شوند؛ چرا که می‌خواهند به هویت شخصی متمایز خود شکل دهند (کیویستو، ۱۳۸۰: ۱۷۹).

تورستاین وبلن، یکی از صاحب نظران پیشگام در این عرصه، فراغت را به عنوان موضوعی مستقل مطالعه و تبیین نموده و درباره‌ی تغییر نقش و کارکرد فراغت در جامعه‌ی جدید نظریه‌پردازی کرده است. وبلن معتقد است: تحولات فرهنگ آمریکایی آنچه که ما آن را اخلاق تفریح و لذت می‌نامیم، پدید آورده است. وی کسی بود که بر کاهش ارزش کار تکیه می‌کرد و این چیزی است که پس از او همچنان پیروی شد. در نظریه‌ی وبلن، مصرف و فراغت چشمگیر (نمایشی) راهی است برای نشان دادن منزلت و موقعیت اجتماعی، برای اینکه انسان‌ها در چشم دیگران برتر جلوه کنند و برای خودشان نیز ارزش بیشتری قائل شوند. آداب و روش‌های زندگی طبقات بالا با فراغت و مصرف چشمگیر توأم است. از دیدگاه وبلن، در جوامع مدرن مصرف چشمگیر (متظاهرانه) و سبک زندگی مبتنی بر رفاه و فراغت سراسر ساختار اجتماعی را فراگرفته است. در چنین فرهنگ‌های رقابت‌آمیزی، افراد طبقات پایین‌تر تلاش می‌کنند تا با الگو قرار دادن سبک فراغت طبقه‌ی بالاتر و تظاهر به فراغت‌های مدرن، به احترام و منزلت اجتماعی بیشتری دست یابند (وبلن، ۱۳۸۳؛ کوزر، ۱۳۸۰: ۳۶۲).

پی‌یر بوردیو، درباره‌ی فعالیت‌های اوقات فراغت و سبک‌های زندگی تحقیقات متعددی انجام داد تا نشان دهد در نظام‌های سلطه، چگونه نابرابری‌های طبقاتی بازتولید می‌شود. بوردیو معتقد است اگرچه بسیاری از تفاوت‌های مربوط به نحوه‌ی گذران اوقات فراغت ربطی به طبقه‌ی اجتماعی - اقتصادی ندارد، پرورش شخص در خانواده و طبقه‌ای خاص، بر انتخاب اوقات فراغت او بسیار تأثیرگذار است. از نظر

وی علاقه‌ها، سلیقه‌ها، خواست‌ها و برداشت‌های مربوط به فراغت، در دوران کودکی در درون خانواده‌ها و محیط اجتماعی پیرامون آن فرا گرفته می‌شود (جنکینز، ۱۳۸۵).

بوردیو بر آن است که پرورش شخص در خانواده‌ای خاص و در طبقه‌ای به خصوص، تأثیر نیرومندی بر انتخاب نوع فعالیت او در اوقات فراغت دارد. این گزینه‌ها فقط محدود به فعالیت‌ها نیست، بلکه به شبکه‌ها و خواست‌های افراد در زمینه‌ی فعالیتشان گسترش می‌یابد. بنابراین، اگرچه ممکن است بررسی بیشتر فعالیت‌های اوقات فراغت نشان از آن داشته باشد که شرکت‌کنندگان یا مصرف‌کنندگان، مربوط به طبقات ویژه نیستند؛ وی ما را فرا می‌خواند که برای تجزیه و تحلیل سبک‌ها، سلیقه‌ها، تمایلات و مفاهیم فعالیت‌های خاص برای مردمان خاص، از محدوده‌ی داده‌های توصیفی پا را فراتر بگذاریم. افراد برای گزینش فعالیت‌های اوقات فراغت به سبب چندین عامل مرتبط با قیمت تقاضا برای استخدام، هزینه‌ی فعالیت، سن و جنس به محدودیتی گرفتار می‌شود که بوردیو آن را حوزه‌ی (امکانات) می‌نامد. او می‌گوید: چگونه ممکن است افراد به فعالیت‌های مختلفی در اوقات فراغت دلبستگی پیدا کنند و به آنها علاقه‌مند شوند و گزینش آنان بر چه پایه‌ای انجام می‌گیرد؟ برای پاسخگویی به این پرسش اساسی، بوردیو بر آن است که با افراد مختلف در مورد اینکه چگونه فعالیت ویژه‌ای را انتخاب می‌کنند، مصاحبه‌هایی صورت گیرد. او معتقد است که این مصاحبه‌ها فقط تا حدی می‌تواند به پرسش بالا پاسخ دهد. وی بر آن است که علاقه‌ها و سلیقه‌ها، خواست‌ها و استنباط‌ها در مورد فعالیت‌های اوقات فراغت، در دوران کودکی از درون خانواده و محیط اجتماعی پیرامون شکل می‌گیرد. بنابراین بر مبنای نظریه‌ی تجربه‌ی بوردیو، تجربه‌های دوران کودکی به ترکیب و شکل‌گیری قامت می‌انجامد؛ این ترکیب نظامی از حالات و خواست‌های قابل انتقال است که به عنوان مجموعه‌ای از ادراکات، سلیقه‌ها، علاقه‌ها، احساسات و کنش‌ها عمل می‌کند و شیوه‌ای برای درک جهان و تمییز بین فعالیت‌های مناسب و نامناسب فراهم می‌آورد. منظور بوردیو از اصطلاح «قابل انتقال» این است که در هریک از فعالیت‌های اوقات فراغت، سلیقه‌ها و علایق همبسته و وابسته به سلیقه‌ها و علایقی است که در همه‌ی فعالیت‌های دیگر به ظهور می‌رسد (هیوود و همکاران، ۱۳۸۰: ۳۵۸ - ۳۵۶).

بنابراین نظریه‌ی بوردیو که براساس گزینش اوقات فراغت پویا بوده و بر تجربیات زندگی فرد و منش او، یعنی علایق و ارزش‌ها و برداشت از فراغت و شایستگی‌های فرهنگی مبتنی است، در جملات زیر خلاصه می‌شود:

افراد با توجه به تجربه‌های زمان زندگی خویش، خواست‌های ویژه و متفاوتی پیدا می‌کنند که بعدها به برداشت، سلیقه و علاقه مبدل می‌گردد. این خواست‌ها امکان نقل مکان دارد؛ یعنی در تمام شکل‌های فعالیت فراغت و مصرف‌گرایی خودنمایی می‌کند. افراد از نظر برداشتی که از فراغت و فعالیت‌های فراغتی دارند با همدیگر متفاوتند. سبک‌ها و فعالیت‌های گوناگون به انواع متفاوتی از شایستگی

فرهنگی نیاز دارد. گزینه‌های فراغت، از علایق و سلیقه‌ها - که وسیله‌ای برای تمایز و تشخیص هستند - سرچشمه می‌گیرد.

گرین همچون ویلن و آدورنو نگاهی انتقادی به فراغت‌های مدرن دارد. او علاوه بر تحلیل نقش عوامل اقتصادی در گذران اوقات فراغت، بر تأثیر عوامل دیگر همچون جنسیت تأکید می‌کند. از نظر او مفهوم سرمایه‌داری پدرسالارانه، مشخصه‌ای مهم برای توضیح چگونگی شکل‌گیری و تحدید فرصت‌های تفریحی افراد است. گرین معتقد است برای تحلیل فراغت زنان، گذشته از ساختارهای سیاسی و فرهنگی باید به مناسبات خانوادگی آنها نیز توجه کرد؛ به ویژه مسائل مربوط به مراحل زندگی و نقش‌های چندگانه و متداخل زنان که نقش مهمی در فهم الگوهای فراغتی آنها دارد. از نظر وی، اوقات فراغت مانند آفتاب‌پرست با تغییر شرایط و جدیت رقبایش رنگ عوض می‌کند. نقش‌های جنسیتی یکی از این رقباست که گرین معتقد است نقش مهمی در مطالعات فراغت دارد. از محدودیت‌های آشکار فراغت زنان می‌توان به کمبود زمان، کمبود فضاها و امکانات فراغتی و در نتیجه محدودیت گزینه‌های فراغت اشاره کرد. اگرچه جنسیتی شدن حوزه‌ی اجتماعی بر تنوع فعالیت‌های تفریحی مؤثر بوده، حتی تفریحات درون منزل نیز با جنسیت در ارتباط است. زنان وقت کمتری برای اوقات فراغت دارند، در نتیجه در فعالیت‌های فراغتی کمتر شرکت می‌کنند و دامنه‌ی گزینه‌های فراغتی آنان محدودتر است. همچنین از آنان انتظار می‌رود بیشتر اوقات فراغت خود را در خانه بگذرانند. در هر سه عامل کلیدی مذکور، یعنی وقت، فعالیت و فضا، زنان وضعیت نامساعدی دارند؛ وقت زنان برای فراغت، فضاهای فیزیکی و اجتماعی که در آن می‌توانند به فعالیت بپردازند و در واقع گزینه‌های فراغتی آنان محدود است (Green and other, 1990: 136).

ویژگی‌های فراغت در عصر حاضر

در گذشته، فعالیت‌های فراغتی اغلب با تحرک بدنی همراه بود. امروزه سهم فعالیت‌هایی چون گوش‌دادن به رادیو، تماشای فیلم و تلویزیون، بازی‌های رایانه‌ای و نظایر آن در گذران اوقات فراغت افزایش یافته است. این نوع فعالیت‌ها باعث می‌شود افراد تحرک جسمی کمتری داشته باشند و بیشتر به فراغت‌های منفعلانه بپردازند. فراغت نباید تنها باعث سرگرمی و تفریح باشد، بلکه بایستی زمینه و پشتوانه‌ی رشد استعدادها، خلاقیت‌های فردی و مشارکت‌های اجتماعی را نیز فراهم کند. تغییراتی که در نحوه‌ی گذران اوقات فراغت به وجود آمده است و انتظاراتی که از آن می‌رود، سبب شده است که فراغت در عصر حاضر، ویژگی‌های خاص خود را داشته باشد (پورسلطان زرنندی، ۱۳۸۹: ۴۵).

ژوفز دومازیه، جامعه‌شناس فرانسوی در کتاب به سوی یک تمدن، فراغت و اوقات فراغت را چنین تعریف می‌کند: «مجموعه فعالیت‌هایی که شخص پس از رهایی از تعهدات و تکالیف شغلی، خانوادگی و اجتماعی با میل و اشتیاق به آنها

می‌پردازد و غرضش استراحت، تفریح، توسعه‌ی دانش خود، به کمال‌رساندن شخصیت خویش یا ظاهر نمودن استعدادها، خلاقیت‌ها و بالأخره مشارکت آزادانه‌ی اجتماعی است (ذوالاکتاف، ۱۳۸۰).

دومازیه انواع فراغت را براساس نیازهای جسمی - روانی افراد در ۵ طبقه دسته‌بندی نموده که به شرح زیر است:

۱- فراغت جسمانی: نظیر ورزش‌های مختلف، قدم‌زدن، استراحت، دراز کشیدن، مسافرت و تعطیلات.

۲- فراغت هنری: نظیر بازدید از موزه‌ها و بناهای یادبود، شرکت در جشن‌های مختلف، نقاشی، نواختن موسیقی و رفتن به سینما، تئاتر و کنسرت.

۳- فراغت عملی: نظیر کاردستی، سفال‌سازی و باغبانی. این نوع فراغت به ویژه در میان افراد کم درآمد بیشتر ترجیح داده می‌شود و از آنجا که جنبه‌ی کاربردی دارد، در عین اینکه فراغتی دلپذیر است به نحوی با وظایف خانوادگی نیز مرتبط می‌باشد.

۴- فراغت فکری: این نوع فراغت عمدتاً در مطالعه تجلی می‌یابد و مطالعه‌ی روزنامه‌ها، مجلات و کتب مختلف را در بر می‌گیرد. گوش دادن به رادیو و تماشای تلویزیون نیز در این دسته قرار دارد.

۵- فراغت اجتماعی: این نوع فراغت در قالب انواع تفریح‌ها، دید و بازدیدها، گردهمایی دوستانه، دوره‌های مختلف خانوادگی و ... ظاهر می‌شود (ارفعی عین‌الدین، ۱۳۸۸: ۵۵ - ۵۴).

رجب‌زاده فعالیت‌های اوقات فراغت در ایران را به صورت زیر طبقه‌بندی کرده است:

۱- فعالیت فرهنگی: مفهوم خاص فعالیت فرهنگی مواردی همچون نشست‌های دوستانه‌ی فرهنگی؛ بازدید از موزه، نمایشگاه‌ها و گالری‌ها؛ رفتن به سینما، موزه، تئاتر و ... را در بر می‌گیرد. در این فعالیت‌ها فرد با امور فرهنگی آشنا می‌شود.

۲- فعالیت مذهبی: این فعالیت، گرایش انسان به امر مقدس و ماوراءالطبیعه است. فعالیت دینی یکی از انواع فعالیت‌های زمان فراغت را در بر می‌گیرد.

۳- فعالیت اجتماعی: گرایش به دیگران و اجتماع وجه دیگری از حیات انسانی است. برخی از فعالیت‌های اجتماعی عبارتند از: مشارکت داوطلبانه در امور خیریه و اجتماعی؛ و دید و بازدید با اقوام، خویشان، همسایگان، دوستان و آشنایان.

۴- فعالیت ورزشی: فعالیت ورزشی انرژی هدررفته در زمان کار را بازگردانده و ضامن سلامتی جسم و روان است. از سویی دیگر، باید آن را نوعی فعالیت دانست که در آن مجموعه‌ای از روابط و تعامل‌ها شکل می‌گیرد.

۵- فعالیت تفریحی: مانند رفتن به پارک، سینما و مراکز تفریحی.

۶- فعالیت هنری و دستی: سبب اساسی گرایش افراد به کارهای هنری و دستی، گستردگی این نوع کارها در مقوله‌های متنوع و ارزان بودن وسایل و ابزار آن می‌باشد. مهمترین فعالیت‌های مورد نظر در این بخش مشتمل بر قالی‌بافی، خیاطی،

قلاب‌بافی، ملیله‌دوزی، کاموا بافی و ... است (رجب زاده، ۱۳۸۱: ۸-۵).
در این تحقیق از دو مدل ارائه شده‌ی دومایزه و رجب‌زاده (۱۳۸۱)، برای سنجش نحوه‌ی گذران اوقات فراغت دانشجویان استفاده شده است.

پیشینه تحقیق

اخلاقی‌پور (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی نحوه‌ی گذران اوقات فراغت جوانان شهر بندرعباس»، به بررسی رابطه‌ی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط با نحوه گذران اوقات فراغت جوانان پرداخته است. روش تحقیق در این پژوهش، پیمایشی و جامعه‌ی آماری آن مشتمل بر جوانان ۲۹-۱۸ ساله‌ی ساکن شهر بندرعباس است. براساس نتایج حاصل از این تحقیق، تمام پنج متغیر مستقل که پایبندی مذهبی، تعلق به ارزش‌های اجتماعی، تعلق به ارزش‌های دوستانه، مشارکت اجتماعی و پایگاه اقتصادی- اجتماعی است، با انجام فعالیت‌های فرهنگی، استفاده از فناوری‌های نوین و فعالیت‌های اجتماعی رابطه‌ی مستقیم و معناداری دارد؛ بدین معنا که با افزایش سطح این پنج متغیر در بین پاسخگویان، این سه حوزه‌ی فعالیتی اوقات فراغت نیز در آنان بیشتر می‌شود.

موحد و دیگران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «مطالعه چگونگی گذران اوقات فراغت جوانان شهرستان بستک»، در پی سنجش میزان تأثیر متغیرهای جنسیت، محل سکونت، تحصیلات، درآمد خانواده، طبقه‌ی اجتماعی، تحصیلات والدین و میزان تقید مذهبی بر اوقات فراغت جوانان بود. روش تحقیق در این مطالعه، پیمایشی و جامعه‌ی آماری آن شامل ۳۰۶۳ نفر از جوانان ۲۹-۱۴ ساله‌ی شهرستان بستک است. حجم نمونه ۳۵۰ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران تعیین شدند. نتایج تحقیق نشان داد که متغیرهای جنس، محل سکونت، طبقه‌ی اجتماعی و تحصیلات والدین با میزان اوقات فراغت جوانان رابطه‌ی معنادار دارد. میان متغیرهای تحصیلات، درآمد خانواده و میزان تقید مذهبی با اوقات فراغت رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد.

ادریسی و دیگران (۱۳۹۱)، پژوهشی تحت عنوان «سرمایه‌ی فرهنگی خانواده و ذائقه‌ی فراغتی دانشجویان با رویکرد نظری بوردیو» انجام داده‌اند. هدف از این پژوهش، شناسایی شیوه‌های گذران اوقات فراغت و رابطه‌ی آن با سرمایه‌ی فرهنگی خانواده‌های دانشجویان، گروه‌های مختلف جنسیتی و وضعیت تأهل می‌باشد. رویکرد مقاله از نوع توصیفی- مقایسه‌ای و روش تحقیق پیمایشی است. جامعه‌ی آماری، کلیه‌ی دانشجویان دانشگاه تهران را در سال ۸۹ در بر می‌گیرد. برای محاسبه‌ی حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده و تعداد ۴۰۰ نفر انتخاب شد. شیوه‌های گذران اوقات فراغت به پنج گروه تقسیم شد که عبارتند از: فکری، اجتماعی، تفریحی- سرگرمی، هنری- فرهنگی و جسمانی. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که اوقات فراغت دانشجویان بیشتر با فراغت‌های جسمانی و تفریحی- سرگرمی پر می‌شود؛ بدین صورت که فراغت‌های تفریحی- سرگرمی و اجتماعی در بین

دانشجویان زن بیش از مردان، و فراغت تفریحی - سرگرمی و جسمانی در بین دانشجویان متأهل بیش از مجردین است. همچنین سرمایه‌ی فرهنگی در بین دانشجویان علوم پایه بیش از علوم انسانی است. سرمایه‌ی فرهنگی با انواع فراغت به جز فراغت جسمانی رابطه‌ی معناداری دارد و میزان شدت این رابطه با انواع فراغت به ترتیب؛ فراغت اجتماعی، هنری - فرهنگی، فکری و تفریحی - سرگرمی را در بر می‌گیرد.

ساروخانی و دیگران (۱۳۹۰)، در پژوهشی به «بررسی رابطه بین نحوه‌ی گذران اوقات فراغت و هویت ملی جوانان شهر تهران» پرداخته‌اند. چارچوب نظری این پژوهش، تئوری کنش متقابل نمادین و نظریه‌ی گیدنز است. جامعه‌ی مورد مطالعه، کلیه‌ی جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله‌ی شهر تهران بودند که از آن میان تعداد ۴۰۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. سپس اعتبار و روایی پرسشنامه بررسی و اطلاعات لازم با روش پیمایشی جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد. در ادامه، تعداد هفت فرضیه مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاصل از آن بدین شرح است: فراغت مجازی، ورزشی و ماهواره‌محور در هویت ملی تأثیری منفی و معکوس و فراغت مذهبی تأثیر مثبت و مستقیم داشته است. فراغت فرهنگی، فراغت عامیانه، تحصیلات و سن در هویت ملی تأثیری ندارد؛ حال آنکه جنسیت، وضعیت تأهل، منطقه‌ی سکونت و شغل در هویت ملی تأثیر دارد. مجموع این متغیرها ۵/۵۱ درصد از تغییرات هویت ملی جوانان را تبیین می‌کند.

سازمان جوانان استان هرمزگان (۱۳۸۸)، به نظرسنجی از جوانان ۲۴ - ۱۵ ساله‌ی این استان پرداخت. این نظرسنجی با روش پیمایشی، پیرامون چگونگی گذران اوقات فراغت در تابستان و رضایت از برنامه‌های آن صورت گرفت. در این پژوهش تعداد ۵۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و از طریق پرسشنامه به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پرداخته شد. نتایج حاصل از این تحقیق به شرح ذیل می‌باشد: ۹۹ درصد از پاسخ‌گویان، تماشای تلویزیون و مصاحبت با افراد خانواده، فامیل و دوستان را بهترین برنامه‌های اوقات فراغت خود دانسته‌اند که از این میان، تماشای تلویزیون به طور متوسط ۳۰۶ دقیقه در روز را به خود اختصاص داده است. عمده‌ترین مانع در استفاده‌ی مطلوب جوانان از اوقات فراغت، نبود امکانات و پس از آن حساسیت‌های اجتماعی و فرهنگی است. طبق نظرسنجی صورت گرفته، ۶۶ درصد از جوانان از برنامه‌های اوقات فراغت خود در تابستان احساس ناراضی‌تری کرده و ۵۴ درصد از آنان راضی بوده‌اند. همچنین ۵۷ درصد از جوانان معتقدند که مسئولین در برنامه‌ریزی اوقات فراغت موفق نبوده‌اند. ۶۷ درصد از این جوانان نیز از نحوه‌ی توزیع امکانات تفریحی در سطح استان و میزان دسترسی به آن ناراضی بوده‌اند.

پژوهش سفیری و مدیری (۱۳۹۰) نیز با هدف بررسی عوامل تأثیرگذار بر اوقات فراغت صورت گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن است که در میان متغیرهای بررسی شده به ترتیب میزان اثرگذاری، درآمد داشتن، فرزند، سن، طبقه، تحصیلات، جنسیت

و تأهل به عنوان عوامل مؤثر بر میزان اوقات فراغت تأیید و رابطه‌ی اشتغال بر آن رد شده است.

کاظمی (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی سبک‌های زندگی فراغتی در بین دانشجویان کشور و عوامل همبسته با آنها»، به بررسی الگوهای فراغتی دانشجویان ایران پرداخته است. یافته‌های پژوهش این مسأله را بیان می‌کند که از میان سبک‌های مختلف گذران اوقات فراغت، دانشجویان به سبک رسانه‌محور بیشتر از سایر سبک‌ها گرایش دارند و محتوای مصرف رسانه‌ای آنها نیز بیشتر سرگرمی‌محور است تا آموزش‌محور. از سوی دیگر، دانشجویان نسبت به سبک‌های اجتماع‌محور و سیاست‌محور تمایل و علاقه‌ی کمتری دارند. همچنین سبک‌های فراغتی تفریح‌محور و ورزش‌محور نیز با اقبال کمی مواجه است و کمترین همبستگی را دانشجویان بسیار فردی شده، انفعالی، خانگی، رسانه‌محور و اغلب بدون برنامه به خود اختصاص داده‌اند.

تپیا (۱۳۸۸)، در تحقیقی به «بررسی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و چگونگی گذران اوقات فراغت در بین دانشجویان جوان» پرداخت. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و انواع فراغت رابطه وجود دارد. سبک رسانه‌محور نشان می‌دهد که استفاده از رسانه به تقویت حس اجتماع‌گریزی و انزواطلبی میان دانشجویان جوان می‌انجامد. به طور کلی سیمای اوقات فراغتی دانشجویان، سیاست‌زدایی شده، متمایل به سرگرمی، در پی لذت و علاقمند به فعالیت‌های فراغتی فردی است.

سفیری و مدیری (۱۳۸۷) در مقاله‌ای، با شیوه‌ی فراتحلیلی به بررسی تفاوت‌های جنسیتی در اوقات فراغت می‌پردازند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میزان اوقات فراغت و نحوه‌ی گذران آن از جنسیت تأثیر می‌پذیرد و این امر در نحوه‌ی گذران اوقات فراغت به شدت محسوس است. همچنین میزان اوقات فراغت مردان بیشتر از زنان می‌باشد. از سوی دیگر، اولویت‌های فراغتی در مردان و زنان متفاوت است؛ به گونه‌ای که در اوقات فراغت زنان، بیشتر فراغت‌های معطوف به خانواده و فراغت‌های هدفمند مشاهده می‌شود.

اسلان و اسلان (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «اوقات فراغت برای والدین ترک چیست؟»، به این نتیجه رسیده‌اند که گرچه جامعه‌ی ترکیه دستخوش تغییرات سریع اجتماعی از سنتی به مدرن است، هنوز هم می‌توان هنجارها و ارزش‌های سنتی را در آن مشاهده کرد؛ حتی در بین خانواده‌های شهری. والدین ترک اوقات فراغت خود را با خانواده سپری می‌کنند و به محافل اجتماعی و فعالیت‌های خانواده‌محور توجه زیادی دارند.

برادلی و انگلس (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان «ابعاد اوقات فراغت در نوجوانان و تفاوت‌های جنسیتی»، به بررسی اوقات فراغت در میان دختران و پسران می‌پردازند. بدین منظور ۴۳۳ نوجوان استرالیایی انتخاب و این مطالعه به شیوه‌ی پیمایش انجام

شد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که پسران بیشترین زمان فراغت خود را به بازی‌های کامپیوتری، شرکت در مسابقات و فعالیت‌های فیزیکی اختصاص می‌دهند؛ در حالی که دختران بیشتر زمان فراغت خود را به صحبت کردن با دوستان، خرید، مطالعه و شرکت در فعالیت‌های خلاقانه همچون موسیقی، رقص و هنر می‌پردازند. جو بای (۲۰۰۱) معتقد است که میان تکنولوژی و فراغت رابطه‌ای تاریخی وجود دارد، اما استفاده‌ی روزافزون از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی، از جمله بازی‌های کامپیوتری سبب شده است که شیوه‌ی تجربه‌ی فراغت و فعالیت‌های فراغتی دگرگون گردد. وی بر این باور است که اینترنت و دیگر رسانه‌های نوین، فضاهای فراغتی چندگانه‌ای برای کاربران فراهم کرده‌اند که فعالیت‌های بسیاری در بر می‌گیرد. این رسانه‌ها به ویژه اینترنت سبب شده است که تجربه‌ی فراغت از حالت محلی خارج شود و وجه‌ی جهانی و بین‌المللی یابد. همچنین فضاهای رسانه‌ای و سایبر می‌تواند سبب گسترش تجربه‌های انحرافی فراغت گردد؛ از جمله شرکت در اعمال خرابکارانه و گرایش به رفتارهای پرخطر جنسی.

فرضیه‌های تحقیق

- به نظر می‌رسد میزان فعالیت ورزشی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.
- به نظر می‌رسد میزان تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.
- به نظر می‌رسد میزان استفاده از اینترنت بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.
- به نظر می‌رسد میزان گردش در کنار سواحل، خیابان و مراکز خرید بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.
- به نظر می‌رسد میزان رفتن به کافی‌شاپ یا سفره‌خانه‌های سنتی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.
- به نظر می‌رسد میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله کمی و تکنیک آن از نوع پیمایشی است که یکی از شیوه‌های رایج در تحقیقات کمی به شمار می‌رود. جامعه‌ی آماری این تحقیق، تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس است که در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ در این دانشگاه مشغول به تحصیل هستند و تعداد آنان ۱۴۰۰۸ نفر می‌باشد. در تحقیق حاضر، حجم نمونه از طریق فرمول کوکران به دست آمد که با محاسبه‌ی خطای ۵ درصد تعداد ۴۰۰ مورد است. نمونه‌ی مورد مطالعه با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای (از نوع متناسب) و به صورت تصادفی انتخاب می‌شود. روش گردآوری

داده‌ها کتابخانه‌ای و برای تدوین سابقه و پیشینه‌ی تحقیق، گردآوری داده‌ها به صورت میدانی و با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق، پرسشنامه و مصاحبه می‌باشد و برای روایی تحقیق از اعتبار صوری (تأیید اساتید جامعه شناسی) استفاده شده است؛ بدین ترتیب که در مرحله‌ی تدوین پرسشنامه با استفاده از نظریات اساتید مجرب و متخصص، اعتبار صوری پرسشنامه فراهم می‌گردد. با توجه به نوع گویه‌ها و اولویت‌بندی سؤالات اوقات فراغت، برای پایایی تحقیق نیازی به محاسبه‌ی ضریب آلفای کرونباخ در پرسشنامه نیست. واحد تحلیل در این پژوهش، دانشجویان دانشگاه آزاد واحد بندرعباس و سطح تحلیل خرد می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون من ویتنی و آزمون کروسکال والیس) با کمک نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

در این تحقیق، برای سنجش اوقات فراغت دانشجویان، از ترکیب تقسیم بندی‌های دومازیه و رجب‌زاده (۱۳۸۱) استفاده می‌شود و گذران اوقات فراغت در پنج طبقه تقسیم بندی می‌گردد که هر یک شامل فراغت‌های زیر می‌باشد:

۱- فراغت فکری: میزان انجام فعالیت درسی، گوش دادن به رادیو، مشارکت در کلاس زبان، کامپیوتر و ...؛ مطالعه‌ی کتاب، روزنامه و مجله؛ استفاده از اینترنت و رفتن به کتابخانه.

۲- فراغت فرهنگی - هنری: مشارکت در کلاس‌های هنری موسیقی، نقاشی، عکاسی و ...؛ گوش دادن به موسیقی و رفتن به سینما، تئاتر و موزه.

۳- فراغت اجتماعی: میزان چت کردن، شرکت در انجمن‌ها و تشکل‌های فرهنگی، صنفی و سیاسی؛ صحبت کردن با دوستان به صورت حضوری یا تلفنی؛ استفاده از فیس‌بوک، واتساپ، وایبر و صحبت کردن با اعضای خانواده؛ رفتن به اماکن ورزشی، کافی‌شاپ و اماکن مذهبی و ارسال و دریافت پیامک.

۴- فراغت سرگرمی - تفریحی: میزان تماشای روزانه‌ی تلویزیون یا فیلم با وی‌سی‌دی؛ رفتن به مراکز خرید، مهمانی، پارک و مراکز تفریحی در طول ماه.

۵- فراغت جسمانی: میزان استراحت و ورزش کردن.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

در این پژوهش ۴۸ درصد پاسخگویان مرد و ۵۲ درصد زن می‌باشد. میانگین و انحراف معیار سن پاسخگویان به ترتیب ۲۵/۳۹ و ۶/۰۴ سال است. براساس یافته‌های پژوهش، ۲۹ درصد پاسخگویان، متأهل و ۷۱ درصد مجرد هستند. از نظر مدرک تحصیلی، بیشتر پاسخگویان مدرک لیسانس (۷۹/۷ درصد)، ۲۰ درصد مدرک فوق لیسانس و ۰/۳ درصد مدرک دکترا داشتند. ۱۸/۷ درصد پاسخگویان در بخش دولتی، ۱۹/۳ درصد در بخش خصوصی، ۴۷/۱ درصد بیکار، ۸/۱ درصد خانه‌دار و ۶/۸ درصد در سایر بخش‌ها شاغل هستند. نتایج نشان داد که ۵۸/۴۵ درصد پاسخگویان فاقد درآمد

هستند؛ در حالی که پاسخگویان صاحب درآمد، بیشتر افرادی را تشکیل می‌دهد که درآمدی بین ۴۰۱ تا ۸۰۰ هزار تومان دارند. از نظر میزان تحصیلات پدر، مدرک تحصیلی دیپلم با ۲۵/۳ درصد بیشترین فراوانی و از نظر تحصیلات مادر، مدرک تحصیلی ابتدایی با ۲۶/۸ درصد بیشترین فراوانی را دارد.

جدول شماره ۱: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع ورزش

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع ورزش و بازی
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۶/۶	۸۸	۶/۴	۵	۵/۲	۸	۲۵/۱	۷۵	فوتبال
۱۶/۴	۸۷	۱۷/۹	۱۴	۱۴/۳	۲۲	۱۷/۱	۵۱	پیاده‌روی
۱۳/۹	۷۴	۵/۱	۴	۱۷/۵	۲۷	۱۴/۴	۴۳	والیبال

از نظر اولویت‌بندی نوع ورزش با در نظر گرفتن جمع کل اولویت‌ها، فوتبال با فراوانی ۸۸ (۱۶/۶ درصد)، پیاده‌روی با فراوانی ۸۷ (۱۶/۴ درصد) و والیبال با فراوانی ۷۴ (۱۳/۹ درصد) بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۲: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع فیلم مشاهده‌شده در سینما

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع فیلم‌ها
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۲/۴	۱۱۴	۱۹/۱	۱۷	۱۱/۵	۱۴	۲۷/۹	۸۳	کمدی
۱۹/۴	۹۹	۱۸/۰	۱۶	۲۴/۶	۳۰	۱۷/۸	۵۳	خانوادگی
۱۹/۱	۹۷	۲۰/۲	۱۸	۳۰/۳	۳۷	۱۴/۱	۴۲	اجتماعی

از نظر اولویت‌بندی نوع فیلم مشاهده‌شده در سینما، فیلم کمدی با فراوانی ۱۱۴ (۲۲/۴ درصد)، فیلم خانوادگی با فراوانی ۹۹ (۱۹/۴ درصد) و فیلم اجتماعی با فراوانی ۹۷ (۱۹/۱ درصد) بیشترین میزان مشاهده را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۳: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع برنامه‌های مشاهده‌شده در تلویزیون

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع برنامه تلویزیون
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۹/۸	۱۸۳	۱۴/۱	۱۸	۲۱/۴	۴۰	۴۱/۸	۱۲۵	فیلم و سریال
۱۹/۵	۱۲۰	۱۴/۱	۱۸	۷/۵	۱۴	۲۹/۴	۸۸	اخبار
۱۲/۹	۷۹	۱۴/۸	۱۹	۱۵/۵	۲۹	۱۰/۴	۳۱	ورزشی

از نظر اولویت‌بندی نوع برنامه‌های مشاهده‌شده در تلویزیون، فیلم و سریال با فراوانی ۱۸۳ (۲۹/۸ درصد)، اخبار با فراوانی ۱۲۰ (۱۹/۵ درصد) و برنامه‌های ورزشی با فراوانی ۷۹ (۱۲/۹ درصد) بیشترین میزان مشاهده را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۴: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع برنامه‌های مشاهده‌شده در ماهواره

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع برنامه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۴/۹	۱۰۹	۱۸/۰	۹	۱۱/۲	۱۰	۳۰/۲	۹۰	فیلم
۱۱/۲	۴۹	۲۴/۰	۱۲	۲۲/۵	۲۰	۵/۷	۱۷	مستند
۱۰/۱	۴۴	۸/۰	۴	۱۶/۹	۱۵	۸/۴	۲۵	اخبار

از نظر اولویت‌بندی نوع برنامه‌های مشاهده‌شده در ماهواره، فیلم با فراوانی ۱۰۹ (۲۴/۹ درصد)، مستند با فراوانی ۴۹ (۱۱/۲ درصد) و اخبار با فراوانی ۴۴ (۱۰/۱ درصد) بیشترین میزان مشاهده را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۵: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع مطالب مطالعه‌شده در روزنامه و مجله

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع مطالب روزنامه و مجله
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳۹/۳	۱۱۶	۱۹/۰	۲۲	۱۳/۷	۲۴	۲۳/۷	۷۰	حوادث
۳۲/۲	۹۵	۶/۹	۸	۶/۳	۱۱	۲۵/۸	۷۶	اخبار داخلی
۲۵/۴	۷۵	۱۰/۳	۱۲	۱۵/۴	۲۷	۱۲/۲	۳۶	داستان

از نظر اولویت‌بندی نوع مطالب مطالعه‌شده در روزنامه و مجله، حوادث با فراوانی ۱۱۶ (۱۹/۸ درصد)، اخبار داخلی با فراوانی ۹۵ (۱۶/۲ درصد) و داستان با فراوانی ۷۵ (۱۲/۸ درصد) بیشترین میزان مطالعه را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۶: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع کتب غیر درسی مطالعه‌شده

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع کتاب‌ها
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳۰/۴	۱۵۱	۱۳/۰	۹	۲۵/۸	۳۴	۳۶/۶	۱۰۸	داستان و رمان
۲۱/۷	۱۰۸	۱۷/۴	۱۲	۹/۸	۱۳	۲۸/۰	۸۳	علمی
۱۴/۷	۷۳	۳۰/۴	۲۱	۱۵/۲	۲۰	۱۰/۸	۳۲	شعر و ادبیات

از نظر اولویت‌بندی نوع کتب غیردرسی مطالعه‌شده، داستان و رمان با فراوانی ۱۵۱ (۳۰/۵ درصد)، کتب علمی با فراوانی ۱۰۶ (۲۱/۴ درصد) و شعر و ادبیات با فراوانی ۷۳ (۱۴/۷ درصد) بیشترین میزان مطالعه را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۷: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع استفاده از اینترنت

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع کتاب‌ها
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۳/۰	۱۴۱	۷/۵	۸	۱۵/۵	۳۲	۳۳/۹	۱۰۱	جستجو در سایت‌های علمی
۱۹/۴	۱۱۹	۱۱/۲	۱۲	۲۴/۲	۵۰	۱۹/۱	۵۷	جستجو در سایت‌های خبری
۱۸/۵	۱۱۳	۴/۷	۵	۱۰/۶	۲۲	۲۸/۹	۸۶	چت‌کردن

از نظر اولویت‌بندی نوع استفاده از اینترنت، جستجو در سایت‌های علمی با فراوانی ۱۴۱ (۲۳/۰ درصد)، جستجو در سایت‌های خبری با فراوانی ۱۱۹ (۱۹/۴ درصد) و چت‌کردن با فراوانی ۷۳ (۱۸/۵ درصد) بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۸: توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت‌بندی نوع شبکه‌های اجتماعی - ارتباطی تلفن همراه

کل		اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نوع شبکه‌های اجتماعی - ارتباطی تلفن همراه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴۷/۳	۲۶۵	۱۵/۱	۱۳	۶/۹	۱۲	۸۴/۶	۲۵۳	واتس‌آپ
۱۶/۸	۹۴	۳۰/۲	۲۶	۳۵/۴	۶۲	۲/۰	۶	اینستاگرام
۱۰/۰	۵۶	-	-	۱۹/۴	۳۴	۳/۰	۹	لاین

از نظر اولویت‌بندی نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی - ارتباطی تلفن همراه، واتس‌آپ با فراوانی ۲۶۵ (۴۷/۳ درصد)، اینستاگرام با فراوانی ۹۴ (۱۶/۸ درصد) و لاین با فراوانی ۵۶ (۱۰/۰ درصد) بیشترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده است.

یافته‌های تحلیلی

برای سنجش متغیرها از آزمون «من ویتنی» و «کروسکال وایس» استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه اول: به نظر می‌رسد میزان فعالیت ورزشی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.

جدول شماره ۹: میزان فعالیت ورزشی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد

متغیرها	گروه بندی	میانگین رتبه‌ها برای میزان فعالیت ورزشی	P-value
جنس	مرد	۱۳۵/۶۵	۰/۰۱۴
	زن	۱۱۶/۷۳	
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۳۲/۵۱	۰/۰۰۰
	کارشناسی	۹۸/۱۴	

داده‌های جدول شماره (۹) نشان می‌دهد بین متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، وضعیت تأهل و درآمد با میزان فعالیت‌های ورزشی تفاوت معناداری وجود ندارد، اما مقایسه‌ی میانگین نمرات فعالیت ورزشی، بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی اختلاف معناداری را نشان می‌دهد؛ به طوری که میزان فعالیت ورزشی در پسران و دانشجویان مقطع ارشد و بالاتر، بیشتر از دختران و دانشجویان مقطع کارشناسی است. **فرضیه‌ی دوم:** به نظر می‌رسد میزان تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.

جدول شماره (۱۰) میزان تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد

متغیرها	گروه بندی	میانگین رتبه‌ها برای میزان تماشای ماهواره	P-value
جنسیت	۷۲/۸۹	مرد	۰/۰۱۴
	۸۸/۷۴	زن	

داده‌های جدول (۱۰) نشان می‌دهد بین متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، وضعیت تأهل، درآمد و مقطع تحصیلی با میزان تماشای ماهواره تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، بیانگر اختلاف معنادار آماری است و نشان می‌دهد که زنان بیشتر از پسران به تماشای ماهواره می‌پردازند.

فرضیه‌ی سوم: به نظر می‌رسد میزان استفاده از اینترنت بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.

جدول شماره (۱۱) میزان استفاده از اینترنت بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد

متغیرها	گروه‌بندی	میانگین رتبه‌ها برای میزان استفاده از اینترنت	P-value
سن	۱۸-۲۲	۱۶۳/۰۳	۰/۰۰۰
	۲۳-۲۷	۱۵۲/۸۱	
	۲۸-۳۲	۱۱۷/۲۷	
	۳۳-۳۷	۹۴/۸۳	
	۳۸-۴۲	۱۱۳/۵۰	
	۴۳ و بالاتر	۸۹/۰۰	
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۵۳/۹۸	۰/۰۰۱
	کارشناسی	۱۵۳/۵۴	

داده‌های جدول (۱۱) نشان می‌دهد، بین متغیرهای جمعیت‌شناختی وضعیت تأهل، جنس، درآمد با میزان استفاده از اینترنت تفاوت معناداری وجود ندارد، اما مقایسه‌ی میانگین نمرات میزان استفاده از اینترنت بر حسب سن و مقطع تحصیلی اختلاف معناداری را نشان داده است؛ به طوری که میزان استفاده از اینترنت در گروه سنی ۱۸-۲۲ سال و دانشجویان مقطع ارشد و بالاتر، بیشتر از سایر گروه‌های سنی و دانشجویان مقطع کارشناسی می‌باشد.

فرضیه‌ی چهارم: به نظر می‌رسد میزان گردش در کنار سواحل، خیابان و مراکز خرید بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد، بین متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، وضعیت تأهل، درآمد و جنسیت با میزان گردش در ساحل و مراکز خرید تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات میزان گردش در ساحل و مراکز خرید بر حسب مقطع تحصیلی، بیانگر اختلاف معنادار آماری است و نشان می‌دهد دانشجویان مقطع کارشناسی بیشتر از دانشجویان کارشناسی ارشد و بالاتر به این نوع گردش می‌پردازند.

فرضیه‌ی پنجم: به نظر می‌رسد میزان رفتن به کافی‌شاپ یا سفره‌خانه‌های سنتی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، وضعیت تأهل، درآمد، جنسیت و مقطع تحصیلی با میزان رفتن به قهوه‌خانه و کافی‌شاپ تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه‌ی ششم: به نظر می‌رسد میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، سن و درآمد متفاوت است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، وضعیت

تأهل، درآمد و جنسیت با میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین میزان مشارکت در دعا و مراسم مذهبی بر حسب مقطع تحصیلی، بیانگر اختلاف معنادار آماری است و نشان می‌دهد که میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی در میان دانشجویان مقطع کارشناسی بیشتر از دانشجویان کارشناسی ارشد و بالاتر است.

نتیجه‌گیری و راهکارها

در جهان پر تنش امروز که انسان‌ها به دلیل مشغله‌ی فراوان همواره احساس خستگی می‌کنند، اهمیت اوقات فراغت بر همگان روشن است. اوقات فراغت می‌تواند تأثیر مثبتی بر زندگی افراد داشته باشد تا بتوانند از زندگی خود لذت ببرند؛ این تأثیر تنها به فرد منتهی نمی‌گردد، بلکه چون جامعه از افراد تشکیل می‌شود فراغت مناسب به برنامه‌ی کلان هر جامعه نیز کمک خواهد کرد (پوراسماعیل، ۱۳۸۵: ۱۸۳). نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد از میان فعالیت‌های ورزشی به ترتیب اولویت، فوتبال، پیاده‌روی و والیبال اول تا سوم آن فعالیت‌ها هستند؛ در حالی که دانشجویان، ژیمناستیک و تیراندازی را کمتر از سایر فعالیت‌های ورزشی انتخاب می‌کنند. مکانی که بیشتر دانشجویان برای فعالیت‌های ورزشی از آن استفاده می‌کنند؛ به ترتیب باشگاه، پارک و خانه است. از میان فیلم‌هایی که دانشجویان به تماشای آنها در سینما علاقه‌مند بودند به ترتیب؛ فیلم کمدی، خانوادگی و اجتماعی اولویت اول تا سوم انتخاب آنها می‌باشد. همچنین از میان برنامه‌های تلویزیونی، فیلم و سریال، اخبار و برنامه‌های ورزشی بیشترین میزان مشاهده را به خود اختصاص داده‌اند. در خصوص تماشای برنامه‌های ماهواره؛ به ترتیب فیلم و سریال، مستند و اخبار اولویت اول تا سوم انتخاب دانشجویان است. از میان برنامه‌های رادیویی؛ موسیقی، اخبار و طنز و نمایش بیشترین برنامه‌هایی است که دانشجویان به آن علاقه‌مند بودند و آن را انتخاب کردند. در مقابل، برنامه‌ی قرآن، معارف و سایر برنامه‌ها کمترین میزان انتخاب‌های آنها هستند. همچنین در زمینه‌ی مطالعه‌ی روزنامه و مجلات نشان می‌دهد که به ترتیب حوادث، اخبار داخلی و داستان؛ و در خصوص کتب علمی و غیر درسی داستان و رمان، کتب علمی و شعر و ادبیات بالاترین میزان انتخاب دانشجویان می‌باشد. از میان فعالیت‌های کامپیوتری، جستجوی اینترنت، فعالیت آموزشی و بازی و سرگرمی بیشترین نوع فعالیت دانشجویان را به خود اختصاص داده است. بیشترین صورت استفاده‌ی دانشجویان از اینترنت به ترتیب اولویت، جستجو در سایت‌های علمی، جستجو در سایت‌های خبری و چت کردن است. از میان نوع شبکه‌های اجتماعی - ارتباطی تلفن همراه به ترتیب واتس‌آپ، اینستاگرام و لاین بیشترین و تانگو و سایر برنامه‌ها کمترین نوع فعالیت را به خود اختصاص داده‌اند. از میان فعالیت نوع مکان مسافرت، به ترتیب مناطق خوش آب و هوا، محل سکونت اقوام و روستای محل تولد بیشترین گزینه‌ی انتخابی دانشجویان می‌باشد.

نتایج فرضیه‌ها نشان می‌دهد که بین متغیر سن، وضعیت تأهل و درآمد با میزان فعالیت‌های ورزشی تفاوت معناداری وجود ندارد، اما مقایسه‌ی میانگین نمرات فعالیت ورزشی بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی، اختلاف معناداری را نشان داده است؛ به طوری که میزان فعالیت ورزشی در دانشجویان مرد مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر، بیشتر از دانشجویان زن مقطع کارشناسی می‌باشد. نتایج این فرضیه در خصوص متغیر جنسیت و مقطع تحصیلی، همسو با تحقیقات موحد (۱۳۹۲)، سفیری و مدیری (۱۳۹۰)، اشرف‌الکتابی (۱۳۷۹) و گارتون پرات (۱۹۹۱) می‌باشد؛ اما متغیر وضعیت تأهل، سن و درآمد برخلاف یافته‌های این محققان است.

به نظر می‌رسد به دلیل محدودیت‌ها و موانعی که در اغلب فضاهای شهری برای بانوان و از جمله دانشجویان خانم وجود دارد، همچنین نبود فضاهای و امکانات مطلوب ورزشی سبب شده است که بیشتر فعالیت‌های فراغتی آنان به صورت غیر فعال و بعضاً در فضاهای بسته و رسانه‌محور صورت گیرد که آنان را در معرض آسیب‌های اجتماعی و جسمانی قرار می‌دهد؛ از این رو شایسته است که مسئولان دانشگاه به ضرورت افزایش فضاهای و امکانات فراغتی کم هزینه و خاص، بیشتر توجه و برنامه‌ریزی نمایند. همچنین ایجاد تسهیلات و سالن‌های ورزشی مناسب در دانشگاه و خوابگاه دانشجویان، گام مؤثری در سوق دادن آنان به سوی فعالیت‌های فعالانه، ورزشی و توأم با تفریح خواهد بود. همچنین رفع نگرش‌های ناعادلانه‌ی جنسیتی و بهره‌مندی دختران و زنان از اوقات فراغتی فرح‌بخش و سازنده، آثار فردی و اجتماعی مهمی را در بردارد؛ و این امر تحقق نمی‌یابد مگر با کار فرهنگی وسیع در سطح خانواده و سایر نهادهای اجتماعی.

بین متغیر سن، وضعیت تأهل، درآمد و مقطع تحصیلی با میزان تماشای ماهواره تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات تماشای ماهواره بر حسب جنسیت، بیانگر اختلاف معنادار آماری است؛ به طوری که میزان تماشای ماهواره در بین دانشجویان زن نسبت به دانشجویان مرد بیشتر است. نتایج این فرضیه‌ها به غیر از متغیر جنسیت، برخلاف یافته‌های محققان دیگر مانند سفیری و مدیری (۱۳۸۷)، معتمدی مهر و واقف کوده‌ی (۱۳۸۸)، فیتز جرالند (۱۹۹۵) و اشرف‌الکتابی (۱۳۷۹) است. در دهه‌های اخیر علی‌رغم دگرگونی‌های فرهنگی و اجتماعی مانند اشتغال زنان، افزایش تحصیلات و ورود به عرصه عمومی که تغییراتی در سبک زندگی و متعاقباً سبک فراغتی آنها به وجود آورده است، اما به نظر می‌رسد موقعیت ساختاری زنان در خانواده از یک طرف و فقدان امکانات و فضاهای مطلوب برای گذران اوقات فراغت از سوی دیگر، امکان داشتن فراغت فعالانه و بیرون از خانه را برای آنها با محدودیت‌هایی روبرو می‌سازد. بیشتر اوقات فراغت زنان و دختران از جمله دانشجویان زن، با خانواده و مسئولیت‌های خانوادگی آنها گره خورده است و آنها کمتر می‌توانند برای خود برنامه‌ریزی خاصی داشته باشند. این مسأله تا حدودی زنان را به الگوهای فراغت درون منزل هدایت کرده است. بین متغیر وضعیت تأهل،

جنس و درآمد با میزان استفاده از اینترنت تفاوت معناداری وجود ندارد، اما مقایسه‌ی میانگین نمرات استفاده از اینترنت بر حسب سن و مقطع تحصیلی، اختلاف معناداری را نشان داده است؛ به طوری که میزان استفاده از اینترنت در گروه سنی ۲۲-۱۸ ساله و دانشجویان مقطع ارشد و بالاتر بیشتر از سایر گروه‌های سنی و دانشجویان مقطع کارشناسی می‌باشد. نتایج این فرضیه‌ها به غیر از متغیر سن و مقطع تحصیلی، برخلاف یافته‌های محققان دیگر مانند ابراهیمی (۱۳۹۰) و اخلاقی‌پور (۱۳۹۲) است. در ایران پژوهش‌های زیادی رابطه‌ی طبقه‌ی اجتماعی و میزان و نحوه گذران اوقات فراغت را اثبات کرده‌اند؛ به گونه‌ای که طبقات بالا اوقات فراغت خود را به گونه‌ای متفاوت از طبقات پایین سپری می‌کنند. طبقات بالا اغلب شیوه‌های غیر فعال مانند تماشای تلویزیون و استفاده از اینترنت و طبقات پایین شیوه‌های فعال و جمعی مانند دیدار اقوام و دوستان یا بازی و ورزش را به عنوان تفریح بر می‌گزینند (سفیری و مدیری ۱۳۹۰). تحصیلات تاحدی نیز می‌تواند بر نوع فراغت انتخاب شده تأثیر بگذارد. نتایج آزمون نشان می‌دهد بین متغیر سن، وضعیت تأهل، درآمد و جنسیت با میزان گردش در ساحل و مراکز خرید تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات گردش در ساحل و مراکز خرید بر حسب مقطع تحصیلی، بیانگر اختلاف معنادار آماری است و نشان می‌دهد که دانشجویان مقطع کارشناسی برای گردش بیشتر سواحل، خیابان و مراکز خرید را برمی‌گزینند. نتایج این فرضیه‌ها به غیر از متغیر مقطع تحصیلی، برخلاف یافته‌های محققان دیگر مانند موحد و دیگران (۱۳۹۲) و ادریسی و دیگران (۱۳۹۱) می‌باشد. بین متغیر سن، وضعیت تأهل، درآمد، جنسیت و مقطع تحصیلی با میزان رفتن به سفره خانه‌های سنتی و کافی شاپ تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج این فرضیه‌ها برخلاف یافته‌های محققان دیگر مانند موحد و دیگران (۱۳۹۲)، برادلی و انگلس (۲۰۱۲) و اشرف‌الکتابی (۱۳۷۹) است. بین متغیر سن، وضعیت تأهل، درآمد و جنسیت با میزان شرکت در دعا و مراسم مذهبی تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی مقایسه‌ی میانگین نمرات شرکت در دعا و مراسم مذهبی بر حسب مقطع تحصیلی، بیانگر اختلاف معنادار آماری است و نشان می‌دهد که دانشجویان مقطع کارشناسی بیشتر در دعا و مراسم مذهبی شرکت می‌کنند. نتایج این فرضیه‌ها به غیر از متغیر مقطع تحصیلی، برخلاف یافته‌های محققان دیگر مانند اخلاقی‌پور (۱۳۹۲) و نتایج تحقیق سفیری و مدیری (۱۳۹۰) است.

درباره‌ی گرایش‌های دینی و ارتباط آنها با الگوی فراغتی مدرن، باید توجه داشت که ارزش‌ها و بالادست ارزش‌های دینی و مهم‌تر از آن، تحول ارزشی جامعه در ایجاد سبک‌های زندگی و الگوی فراغتی نقش بسیار زیادی دارد. برای درک سبک زندگی فرد، شناخت ساختار ارزش‌های فردی - دینی از اصلی‌ترین عناصر می‌باشد. از آنجا که جامعه‌ی ما، جامعه‌ای در حال گذار از سنت به مدرنیته است و مدرنیته اغلب در برابر سنت قرار می‌گیرد؛ بنابراین ما شاهد گذار از فرهنگ مذهبی هستیم. این تحول ارزشی هم می‌تواند الگوهای فراغتی جدیدی ایجاد کند و هم تغییر در

اصول فراغتی موجود، و به اعتقاد بورديو می‌تواند سبب برهم خوردن سلسله مراتب ذائقه‌ها در جامعه گردد. بررسی و مقایسه‌ی انواع گذران اوقات فراغت، نشان می‌دهد که بیشترین میزان اوقات فراغت دانشجویان به استفاده از اینترنت، کامپیوتر و تماشای ماهواره اختصاص دارد و کمترین فعالیت، شرکت در مراسم مذهبی و دعا و فعالیت‌های ورزشی است. به نظر می‌رسد به دلیل رشد سریع تکنولوژی، فناوری اطلاعات و ابزارهای جانبی آن، سبک گذران اوقات فراغت دانشجویان تغییر یافته است.

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در سبک جدید فراغتی، از میزان تحرک مکانی و جسمی دانشجویان به شدت کاسته شده و در عوض دانشجویان در معرض انواع اطلاعات و پیام‌ها قرار گرفته‌اند. این امر ضمن اینکه می‌تواند از یک طرف فرصت به حساب آید از سوی دیگر، چه در سطح فردی و چه در سطح اجتماعی می‌تواند آسیب‌های متعددی را به همراه داشته باشد. به طور کلی یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که فعالیت‌های فراغتی دانشجویان در جهت رشد آنها نیست و بیشتر فعالیت‌ها از نوع غیر فعال است. به هر حال زنگ‌های خطر، بیشتر در مکانی به صدا در می‌آید که با دانشجویان به عنوان آینده‌سازان کشور سر و کار دارد. هدایت و مدیریت فعالیت‌های فراغتی دانشجویان در ساخته شدن آنان تأثیر بسزا دارد.

راهکارها

- ارائه‌ی برنامه‌ها و راه‌حلهایی برای افزایش فعالیت‌های ورزشی در بین دانشجویان تا بتوان از آسیب‌هایی جلوگیری کرد که ناشی از پایین بودن فعالیت‌های جسمی است.

- توسعه‌ی مراکز ورزشی، تفریحی و فرهنگی دانشگاه و تجهیز امکانات مختلف و مناسب برای گذران اوقات فراغت دانشجویان به صورت مطلوب.

- انجام دادن پژوهش‌هایی در باب سبک‌های جدید فراغتی دانشجویان، با تأکید بر آسیب‌شناسی آن.

- انجام دادن پژوهش‌هایی در خصوص اوقات فراغت دانشجویان و سایر اقشار جامعه، با تلفیقی از روش‌های کمی و کیفی.

- با توجه به اینکه سبک گذران اوقات فراغت تابعی از متغیرهای مختلف در سطوح متفاوت اجتماعی می‌باشد، برای مشخص شدن سهم آن متغیرها، لازم است مطالعات مختلفی در این حوزه صورت پذیرد.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی، قربانعلی؛ رازقی، م؛ مسلمی پطروودی (۱۳۹۰)، «اوقات فراغت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن: مطالعه موردی افراد ۱۴ تا ۶۴ ساله شهرستان جویبار»، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۲۲: ۹۸-۷۱.
- اخلاقی‌پور، منصور (۱۳۹۲)، «بررسی عوامل مؤثر بر نحوه گذران اوقات جوانان شهر بندرعباس»، سازمان ورزش و جوانان استان هرمزگان، طرح پژوهشی.
- ادریسی، افسانه؛ رحمانی خلیلی، احسان؛ حسینی امین، سیده نرگس (۱۳۹۱)، «سرمایه فرهنگی خانواده و ذائقه فراغتی دانشجویان با رویکرد نظری بوردیو (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تهران)»، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، شماره ۵: ۵۰-۲۷.
- ارفعی عین‌الدین، رضا (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه‌ی نحوه گذران اوقات فراغت و سلامت اجتماعی»، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- اشرف‌الکتابی، منوچهر (۱۳۷۹)، «بررسی تغییرات نحوه گذران اوقات فراغت در خانواده‌های شهر تهران طی سه نسل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- پورسلطانی زرنندی، حسین و غیبی‌زاده، آزاده (۱۳۸۹)، «اوقات فراغت، تهران: بامداد کتاب.
- تیبا، مجتبی (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه‌ی پایگاه اجتماعی-اقتصادی و چگونگی گذران اوقات فراغت در بین دانشجویان (جوان ۱۸ تا ۲۹ سال)»، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۵)، پی‌یر بوردیو، ترجمه لیلا جوهرافشانی و حسن چاوشیان، تهران: نی.
- دومازدیه، ژوفر (۱۳۵۲)، «زمان فراغت از دیدگاه تاریخی و جامعه‌شناسانه»، ترجمه مجله آدینه، فرهنگ و زندگی، شماره ۱۲: ۲۳-۱۳.
- رفعت‌جاء، مریم (۱۳۷۹)، «فراغت و ارزش‌های فرهنگی»، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات فرهنگی، شماره ۱: ۱۹۰-۱۵۱.
- رفعت‌جاء، مریم؛ رشوند، مرجان؛ شهیدی زندی، مریم (۱۳۸۹)، «تبیین جامعه‌شناختی فعالیت‌های فراغتی دختران جوان ۱۸-۲۹»، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۵۰: ۸۰-۲۹.
- روجک (۱۳۸۸)، نظریه اوقات فراغت (اصول و تجربه‌ها)، ترجمه عباس مخبر، تهران: شهر.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۰)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، چاپ ششم، تهران: نشر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سازمان ملی جوانان استان هرمزگان (۱۳۸۸)، «بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان شهر بندرعباس»، طرح پژوهشی.
- سفیری، خدیجه و مدیری، فاطمه (۱۳۸۷)، «تفاوت‌های جنسیتی در اوقات فراغت»،

- فصلنامه تحلیل اجتماعی نظم نابرابری، شماره ۵۹: ۱۷۰-۱۴۷.
- سلگی، محمد، صادق‌پور، بهرام و همکاران (۱۳۸۲)، بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان، پژوهش و تحقیق سازمان ملی جوانان، تهران: اهل قلم.
- کاظمی، عباس (۱۳۸۷)، بررسی سبک‌های زندگی فراغتی در میان دانشجویان و عوامل همبسته با آن، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی.
- کیویستو، پیترو (۱۳۸۰)، اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ دوم، تهران: نی.
- معتمدی مهر، اکبر و واقف کودهی، مریم (۱۳۸۸)، «مطالعه تطبیقی گذران اوقات فراغت جوانان شهر صومعه سرا»، فصلنامه چشم‌انداز جغرافیایی، شماره ۲۲۵: ۹-۲۱۱.
- هیوود، لیس؛ فرانسیس، کیو؛ پیترو، براهام؛ جان، اسپنیک؛ جان، کاپنهارست؛ یان، هنری (۱۳۸۰)، اوقات فراغت، ترجمه محمد احسائی، تهران: امید دانش.
- Bradley, G. L. & Inglis, B. C. (2012). *Adolescent leisure dimensions, psychosocial adjustment, and gender effects*. *Journal of Adolescence*. Pp 1-10.
- Bryce, Jo (2001). *The Technological Transformation of Leisure, Social Science Computer Review*, Vol. 19, No 7, pp: 7 – 16.
- Green, E. & S. Hebron, & D. Woodward, 1990. *Women's Leisure, what leisure?*, London Macmillan.

Under the sociological study to evaluate the students' leisure activities. The University of Bandar Abbas

Hedayatollah Nik Khah
Marziyeh Nakouei Dargazi

Abstract

The population of the study, all students of Islamic Azad University in the academic year 94-93 Abbas that 14008 people are studying are based on the sample of 400 teachers as a sample determined and stratified sampling from among students were chosen. Measuring tool, a questionnaire was made which was used to determine the validity of the validity. To analyze the data, descriptive statistics and Mann - Whitney and Kruskal - Wallis tests were used. The results showed that the age, marital status and income, with no significant difference in sports activities but compared scores according to gender and level of education, the exercises showed a significant difference between the variables with the watch there is no significant difference between mean scores of the satellite but watch satellite by gender indicates the rate of female students to watch a satellite is similar. Comparing the average scores of the use of computers and the Internet in terms of educational level reflects the rate of use among students is a graduate of the Masters. The results suggest that under graduate students use the highest circulation on the beach and shopping center than any other grade levels as well. Between demographic variables such as age, marital status, income, gender and educational level with no significant difference to the café and coffee shop. The finding in terms of prayer and participation in religious ceremonies shows that the statistical significance level of education and the rate of participation in the prayers and rituals are under graduate students.

Key Words: leisure, variables, students, educational level.